

ШЫН

Солун 1925 чылдың август 31-де үнүп эгелээн.

№ 128 (15949) 1997 чылдың декабрь 27, суббота

Ат салган шагы 21.30 Салар өртөз 1000 рубль.

СОҢГУЛДАЛАР — УЛУСЧУ ЭРГЕ-ЧАГЫРГАНЫҢ ИЛЕРЭЭШКИНИ ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫҢ ПРЕЗИДЕНТИЗИНИҢ КЫЙГЫРЫ

Эргич ха-дунма!
Хүндүлүк депутаттар!
Парламенттинин оруунга база бир үе-чада эрткен-дир, Баштай биске Дээди Совет турганын билер болгай силер, хоойлужуудуга болган шийтирлекчи хуузаларын ол күссөйп турган. 1993 чылдың декабрь 12-те Тыва Республиканын чаа Конституциянын хуузалары бериле эрге-чагырганы хамаарышпас болган. Лең эргегил үш адырга: хоойлужуудуга, күссөйч болган шү талазы-биле мыкты агылган. Донтаамал үндөсүн амыкчалар турган амыг Дээди Хуралды анаа дүүштүр согнаан. Эрге-чагырганы хоойлужуудуга органынчы өң таарымчалыг үлегерин дилеп тывар чорудулуга шийчилге хевирлериниң бирээзи ол болган.

Федерациянын хамаатыларынын соңгулда эргелеринин кол магадылаларынын болган референдумга иржиң эрге дугайында 1997 чылдың сентябрь 30-де иңи чугула хоойлузу күшүрү болуп кирген, ол хоойлудулар демократтык эң эки принциптер айттыгын болган эрге-чагырганын эңилекчи болуп чоңун чыгышы чок эргелерин олар бадыткап турар. Парламентинин удуртулгазы соңгулда дугайында республика хоойлудулары оларны барымдаалар белеткеттинген турар дээрзин бүүүредип турган.

Иштиңде депутаттар, артык байдалдын ажыглар чоруктары болдурус дугайында айтыргыны чугулалар, чагыс эвес удаа чугаалаар боор-дур.

Ам көрүп тур мен, оларнын шындыр. Моон мурунда мен чугаалажык-дугурулган, чөпшээрдин, үзөл-болдаларыны тактазын барымдаалар, ону тудуп, сагып тура, эрге-чагырганы холга улам хойну алып дээр деп, харын мырыңай диктатура тургузар чүткүлге буруудаттырган харынын дыңнаар турдум, а ам Тыва Республиканын Конституциясында болган хоойлудуларга даянып алган, шийтирлел болуп бой-дыр мен. Мээң демократияга бердингеними чоңга катал-катал бүүүркен-даа херээ бар деп мен, олар мээң кылып турар ажил-чорудулумдан конугу эң билер.

Чаа парламентинин тургустунган үезинден эгелээш, дөрт чыл эрткен-дир. Аткаар хаа көрүмүшү, ол үе болза, биске халас эртпез деп бөгүнде чугаалап болур. Конституцияны сайыраңгайыдырынга депутаттар киржин, экономика болган социал реформалар талазы-биле эрге-хоойлудугу баазаны чоруткан. Парламентинин үнүр-дузанын барымдаалар көрүшкөн, республиканың Президентизи болган Чааа оң чоғумчалыг ажилдарынга таарымчалыг байдалдарын тургускан. Депутаттары чурттаар оран-сава, транспорт, ажилдар кабинеттер, телефоннар, ортехника-биле хандырынын айтыргылары шийтирлеттинген.

Ыңчалээк үе эркен. Эргекчи чугула хоойлудар чүткүлгө эгезинде белеткеттинип, неделя эркенде чүткүтү болуп кирген. Ыңчангаш бистер хоойлуда айттыгынган хуусааларда күш четпез бис. Оң-биле чөргөштер, депутаттарга болумуну Кыйгырымга парламентинин хуузалар хоойлудуларында соңгулда дугайында Федералдыг хоойлу-биле дүүшпес шындыгы карышкандар бар-дыр дээрзин демдөгүз мен. Ындыг болзаок Дээди Хуралдың талазында анаа шын харын бердимээң. Соңгулда-ларындык ажил киркичизин соңгулда-ларын доостурамын талазы-биле судге хомудал киржин, оларнын түнелдерин күш чок болдурун шолугу күш-даа үндүрүлгө челип ал болур, ол хоойлудар суугар Федералдыг хоойлуга чөрүшкөн эвес кезең барымдаалар оларны эрттирер кылдыр шийтирлелсин ол. Оң ангыда, Чааа тус чре чагыргаларынын даргаларынын соңгулда-ларындыг дугайында чаа хоойлунуң төлөвилелин белеткээң, Дээди Хуралче дам-чыткан. Ында карышкандар чок, ыңчалээк парламент ону бөзүн херекке-даа албаан.

Кажар олук политиктер кымал деп чүвени чоң шагда-ла сайгарып билеп эгелээң, соңгулда-лар хунуң доктаамал-ла ол-бө үеке чылдырып чаа соңгулда-лар дугайында хоойлударын федералдыг соңгулда-лар хоойлужуудулары-биле дүүштүрүрү кым чаа каныч сорулуга күзевин турарын олар дөмей-ле билип турарлар.

Мындыг байдал дөмей-ле төңчү чокка уламчылап шыдаас. Бирээде, Дээди Хуралдың хоойлужуудулары кол-легиялдык органы боор бүрүн эргези доозулган. Ыңчангаш ол ам хуралдар эрттирбес болган доктаалар, шийтирлер, хоойлудар, айттыгышкандар, кыйгыры болган өске-даа эрге-хоойлу актылары хуузал албас. Ийне, ындыг турзажок, чаа парламентинин составы соңгуутургузге чедир, депутаттар боттарынын эрге-байдалдарын, оларга көрдүнгөн чингелдерин камгалап арттырар. Депутаттар боттарынын округтарынга барып ажилдар үе келген-дир, сагып турар болдаларын ыңчангаш мен деткип турар мен. А Чааа бодунуң өзүндө, Дээди Хуралдын чаа составын ажилдарынга таарымчалыг байдалдарын тургузары-биле парламентинин ажилдар оран-савазында септелге ажилдарын чорудар, транспортту септээр, албан чериниң квартираларын чаагайжыдар ажилдарын кылдыр.

Ол чылдарда Чааа Дээди Хурал-биле иденкейлик кады амылдаан. Реформалары чорудурылган болган республиканың улам ыңайгы хөгжүлдөсүнчө байдалдарын тургузарыне угланган хоойлударын, программаларын болган концепцияларын төлөвилелерин амылдап кылган чаа анаа көөрү-биле кирген. Чылдың-на оң мурунуга өтгөдүн берип келген.

Массалыг информациянын чамдык чеспектери сөөлгү үеде соңгулда-лар-биле холбаккан айтыргының чингелдеринин дөрт бурууду кижин Президент чүгө болдалы кирерин ордандып турар. Ыңчалээк ону бадыткаптар хире үндөсүнүн каныгы-даа барымдаалар айттыгын турар. Ону дилээр-даа болза, ол дөмей-ле тызылбас, чок. Бирээде, соңгулда-лар дугайында хоойлудулар хамаарышпас Дээди Хурал белеткээр ужурулду. Соңгулдага белеткел ажилдарын хамаарышпас Топ соңгулда комиссиязы дөрт чорудар. Соңгулда-ларын ажил-агыл, сак-хөө хандырыл-газы-биле холбаккан айтыргалар Президентиге болган Чааага хамаарып анаар. Ыңчал эргеге, үш талазы кылдыр ужурулду ажилдар тус-туста ангы, тода кызы-гаарлыг-дыр. Тус чре чагыргаларынын даргаларынын соңгулда-ларын эрттиреринин хуусаанына, кажан Президент чөпшээрерин берип турар үеде, шак ыңчан олар харын харылажык, каттыкып көзү болурулар.

Парламент аппаратынын ажилдачыларына хамаарып чүңү чугаалаарын, күрүнө өнчү-хөргөнгөшүнүн калагаларын хандырар, септелге ажилдарында иденкейлик кир-жиң ужурулду азы өзүңчүлгө шөлөзүн алган, дыштангы ол болур. Ажилдын туруштар камгалаттынып артар.

Кады амылдаганың үезинде эрге-чагырганын хамаарышпас чадалар болган оларнын бот-боттарынын ардыгына харылаа-хоблаа болур. Чааагың Чааа парламентиң берге тургузушуну чоруп турган. Ол а-варылда маргышкышканын тыгып көзү-лаа тургулаан. Ыңчалээк он оңсээр чөпс болумнас турган, чүгө дие бистин амылдагыштыкың чаартылазынын чугула ай-тыргыларынын талазы-биле яны-бүрү үзөл-болдаларын маргышкышканын чоруп турган чүе. А кымнын чөптү болганын, демократия болган депшигелер реформалар дээш кым езулур туржуп турарын ол чылдың март 16-да болган президент соңгулда-лары көргүскөн болгай.

Ийне, Топ соңгулда комиссиязы биле Дээди Хурал харылаа чок амылдаа, чыгыштыгынын уда-дараа эр-тир эгелээрин. Топ соңгулда комиссиязы хоойлударга ат салбаанында-ла, соңгулда округтарынын дугайында доктаалар төлөвилелин Дээди Хуралче чорутулган. А дөмей-ле, ону октябрь 14-те бадыл каан. Чааага В. В. Вуе-тай дээр республиканың Дээди судунга билдиришкени кирген, демки доктаалды күш чок болдурун челип алган. Оң сонда ТСК Президентинин болган Дээди Ху-ралдың чөпшээрелгезе чокка соңгулда-ларын эртер хуусаанын 1993 чылдың январь 18-де тодараткан. Ы-чалээк оң үндүргөн ол шийтиржин Тыва Республиканы Дээди суду база катал күш чок болдурун каан (1997 чылдың ноябрь 4 биле 6 шийтирлер).

Чаңгыс сөс-биле чугаалаарга, хоойлужуудуга органы боор турган Дээди Хуралдың бүрүн эргезинин доозулганы-биле холбаккан бүгү-ле хемчелер депутаттарынын болган аппарат ажилдачыларынын эргезин доозуу-биле хүндү-лөп көргөни-биле хоойлу негелдеринге дүүштүр чорутулар.

Олар, 1992 чылда ышканды, хоойлу суугар доктааткан хуусаада, ол-ла хун, шындыгы-биле эркен дээрзин дем-дегел каан. Дээди Хуралче амыг үнүң соңгулда-ларында ыгылган чоғун-на ында болгай, дык шындыг хажы-дышкышкандар болду чоп. Мен, Президент кижин, ТР-ниң Конституциянын магадылажыкың кижин болгаштын, рес-публиканын амылдарын хандырынын чингел айттыргы-ларын шийтирээр дээш, ук амылды. Топ соңгулда ком-иссиязынга болган Дээди Хуралга бүрүнү-биле берил, оларга хөдүн эрттир бүүүркен-ди мен. Олар болур соң-гулда-ларга хамаарыштыр эрге-хоойлу баазанын чоғуур үезинде тургузуп шыдаваанар. Эрге-хоойлу баазанын кош-каа-даа, соңгулда-ларын хуусаанын ыраа-даа кижил-лерге чөпс орта билдирмес чорукту тургузуп турду. Эрт-кея президент соңгулда-ларын дугайында сактышкын кижилерин сактышкын кирбесин, оппозицияны күштүг аштырышкынын болган оларнын политиктиг демиселин кезээде-ле шынчы эвес аргалары, эрге-чагырганын күс-секчи органынын адресинге меге-хоозун чулчурушкуну утудуруна бээрин хөлчөк-ла күзеп турар ышкандыр.

Ыңчалээк чыгыштырлар оң-биле кызыгарлаттынып калабан. 1996 чылдың ноябрь 16-да хуузал амыг бо-дунуң доктаалыга эңилеткер кирер дугайында шийтир-жин Дээди Хурал хуузал алган, депутаттар соңгулда-ларын чаа хуусаанын тургузуп, декабрь 14-тен 1998 чылдын февраль 8-че ону шийтиркен. Ыңчалээк «Дээди Хура-лдын бири чыгыш соңгуутурган хуусааы төңүзгө чедир Тыва Республиканын Конституциязында колдунсун бүтүн эргелерин боттанырар» деп, Тыва Республиканын Кон-ституциязында 62 чүлүгө «Дээди Хуралдың бүрүн эр-дээн — 4 чыл» дүүштүр, а Тыва Республиканын «Тыва Республиканын Конституциязында» 62, 68 чүлүгөнде өскерилген кирер дугайында» хоойлунуң 2 чүлүгөнде айткан. Шак моон алгаш көөргө, коллегиялдык хоойлу-жудуга органы болур Дээди Хурал бодунуң бүрүн эрге-лерин декабрь 13-те чидирген боор турар.

Хүндүлүк депутаттар!
Хоойлужуудуга тургузулуктары болганын, тургусту-луп келген байдалдын шындыгы билер, амт салган чар-лыкты билишкени-биле хүлээп көөрүңерге идеялар-дыр мен.

Дээди Хуралдын соңгулда-ларын декабрь 14-те эрттирер дугайында доктаалы 1996 чылдың ноябрь 14-те-ле хүлээп алдынган, тодараткалар, бир чыл үш чок мурунча-ла, аан. Соңгулда-лар дугайында хоойлу үезинде болган шындыгы белеткел алырынга үе шүүт четип турган. Ы-чалээк парламентинин удуртулгазын ыңчан бириң өзүң-чегин сорулуга ол турбаан, а президент соңгулда-ларын киржилге турган. Соңгулда-лар сонда доран-на, пар-ламент дыштангылазынче депутаттар чоғуур мурунда, соңгулда-лар дугайында үш хоойлуну хүлээп алырынчы эргекчи чугулазынын дугайында оларга сагындар ужу-рга таварышкан мен.

Оон ыңай, Республикага ажил-херек аайы-биле чоруп турар үеде улус менден: Дээди Хурал чүгө, каныг үн-дөсүнүн ажилдарын ам-лаа уламчылап турарын деп ай-тырып турду. Күш-ажыкың коллегиятын чыгыштыкың база яны-бүрү партияларын төлөөлери-биле ужурашпага үезинде, амыг бот депутаттарын Хүй кезин чаа хуусаада база катал соңгуутур күзөлдө деп чугула болу бээр, кандактары-нын деп эргелин чыгыштыкың база ажил-албан талазы-биле оң

Хүндүлүк ха-дунма! Республиканың Президентизи болу-рун силер меңээ ийи удаа бүүүрелдер. Силерин ол бүү-релериниң шындыр дөш кызылар мен. Силерин кир-ген чагыргаларыга, дилетгерлерге, мээң берген алааш-кымынарга дүүштүр ал чоруда хемчелериниң шалыг тургустунган, күссөттинип турар. Демократтык чаартыла-лары уламчылаары—силерге берген алаашкышканын кол бир чүгү ол. Соңгулда-лар — улусчу эрге-чагырганың дээди илерели-ди. Мээң бө кыйгырыммын шын билеп, хүлээп ал, тургустунуп келген байдалдан республиканың үндүрүрү-биле мээң кылганын базынын деткир боор силер деп идеялар.

1993 чылдың октябрь 22-де-ле хүлээп алдынган соңгу-лда-лар дугайында хоойлударың чаартырынын чугулазын дугайында айтыргы талазы-биле чагыс аай болдалы тып алган ышканды болган бис. Харын-лаа оларнын сонда Рос-сия, Федерациязынын «Россия» Федерациязыга хамааты-ларын соңгулда эргелеринин кол магадылаларын дугайында» 1994 чылдың декабрь 10-да болган «Россия

Оон ыңай, Республикага ажил-херек аайы-биле чоруп турар үеде улус менден: Дээди Хурал чүгө, каныг үн-дөсүнүн ажилдарын ам-лаа уламчылап турарын деп ай-тырып турду. Күш-ажыкың коллегиятын чыгыштыкың база яны-бүрү партияларын төлөөлери-биле ужурашпага үезинде, амыг бот депутаттарын Хүй кезин чаа хуусаада база катал соңгуутур күзөлдө деп чугула болу бээр, кандактары-нын деп эргелин чыгыштыкың база ажил-албан талазы-биле оң

Эртен хуусаада кылып чоруткан эвээп эвес ажилдары нар дээш Силерге четтирдин. Дээди Хуралче кандидатура-зын база катал илпн үндүрүп турарларың хууда салыш-кымын, ажилын соңуктуур үнелээр анаар. Чаа 1998 чылды Силерге кадыкшылды, аас-кежип күзөдүм!

АПТЫРЫГ: — Чыл адыкталып келген, ол эвээп чымштыг-да болган боор, Москвага кылдып чорудуп турган ажил-херектер, эркен чыгыш үер-чайы дөш айтыргы-лар-ла. Оң-биле кады, Тываның Президентизинге ийи дугар удаа соңгуутурганарың чылы, ыңчангаш доо-студу турар чыл силерге чымштыг-ла болган боор аа?

ХАРЫБЫ: — Сак-хөө, бюджет, чөпс политиказы — Чааа-тын ажил-чорудулганында эң чугула, нарын айтыры боор турар. Ол дугайын чоктаа чаа түнел чугаалаштымыс. Не-делаян вторник санында-ла болуп эртер Чааа хуралыга республика бюджетинин ордунгалы болган чарыгал кезээ-ниң күссөттинип турар байдалын чугаалажып чурум тур-густунган. Неделя дугузулда чеже хире ордуга киргенди кайнар, каныг сорулгалы ону чорутканын, хуваалдаш-кын болган бө дээрин чугаалажып көрүп турар бис.

АПТЫРЫГ: — Чыл адыкталып келген, ол эвээп чымштыг-да болган боор, Москвага кылдып чорудуп турган ажил-херектер, эркен чыгыш үер-чайы дөш айтыргы-лар-ла. Оң-биле кады, Тываның Президентизинге ийи дугар удаа соңгуутурганарың чылы, ыңчангаш доо-студу турар чыл силерге чымштыг-ла болган боор аа?

ХАРЫБЫ: — Сак-хөө, бюджет, чөпс политиказы — Чааа-тын ажил-чорудулганында эң чугула, нарын айтыры боор турар. Ол дугайын чоктаа чаа түнел чугаалаштымыс. Не-делаян вторник санында-ла болуп эртер Чааа хуралыга республика бюджетинин ордунгалы болган чарыгал кезээ-ниң күссөттинип турар байдалын чугаалажып чурум тур-густунган. Неделя дугузулда чеже хире ордуга киргенди кайнар, каныг сорулгалы ону чорутканын, хуваалдаш-кын болган бө дээрин чугаалажып көрүп турар бис.

ХАРЫБЫ: — Чыл адыкталып келген, ол эвээп чымштыг-да болган боор, Москвага кылдып чорудуп турган ажил-херектер, эркен чыгыш үер-чайы дөш айтыргы-лар-ла. Оң-биле кады, Тываның Президентизинге ийи дугар удаа соңгуутурганарың чылы, ыңчангаш доо-студу турар чыл силерге чымштыг-ла болган боор аа?

ХАРЫБЫ: — Сак-хөө, бюджет, чөпс политиказы — Чааа-тын ажил-чорудулганында эң чугула, нарын айтыры боор турар. Ол дугайын чоктаа чаа түнел чугаалаштымыс. Не-делаян вторник санында-ла болуп эртер Чааа хуралыга республика бюджетинин ордунгалы болган чарыгал кезээ-ниң күссөттинип турар байдалын чугаалажып чурум тур-густунган. Неделя дугузулда чеже хире ордуга киргенди кайнар, каныг сорулгалы ону чорутканын, хуваалдаш-кын болган бө дээрин чугаалажып көрүп турар бис.

ХАРЫБЫ: — Чыл адыкталып келген, ол эвээп чымштыг-да болган боор, Москвага кылдып чорудуп турган ажил-херектер, эркен чыгыш үер-чайы дөш айтыргы-лар-ла. Оң-биле кады, Тываның Президентизинге ийи дугар удаа соңгуутурганарың чылы, ыңчангаш доо-студу турар чыл силерге чымштыг-ла болган боор аа?

ХАРЫБЫ: — Сак-хөө, бюджет, чөпс политиказы — Чааа-тын ажил-чорудулганында эң чугула, нарын айтыры боор турар. Ол дугайын чоктаа чаа түнел чугаалаштымыс. Не-делаян вторник санында-ла болуп эртер Чааа хуралыга республика бюджетинин ордунгалы болган чарыгал кезээ-ниң күссөттинип турар байдалын чугаалажып чурум тур-густунган. Неделя дугузулда чеже хире ордуга киргенди кайнар, каныг сорулгалы ону чорутканын, хуваалдаш-кын болган бө дээрин чугаалажып көрүп турар бис.

ХАРЫБЫ: — Чыл адыкталып келген, ол эвээп чымштыг-да болган боор, Москвага кылдып чорудуп турган ажил-херектер, эркен чыгыш үер-чайы дөш айтыргы-лар-ла. Оң-биле кады, Тываның Президентизинге ийи дугар удаа соңгуутурганарың чылы, ыңчангаш доо-студу турар чыл силерге чымштыг-ла болган боор аа?

ХАРЫБЫ: — Сак-хөө, бюджет, чөпс политиказы — Чааа-тын ажил-чорудулганында эң чугула, нарын айтыры боор турар. Ол дугайын чоктаа чаа түнел чугаалаштымыс. Не-делаян вторник санында-ла болуп эртер Чааа хуралыга республика бюджетинин ордунгалы болган чарыгал кезээ-ниң күссөттинип турар байдалын чугаалажып чурум тур-густунган. Неделя дугузулда чеже хире ордуга киргенди кайнар, каныг сорулгалы ону чорутканын, хуваалдаш-кын болган бө дээрин чугаалажып көрүп турар бис.

ХАРЫБЫ: — Чыл адыкталып келген, ол эвээп чымштыг-да болган боор, Москвага кылдып чорудуп турган ажил-херектер, эркен чыгыш үер-чайы дөш айтыргы-лар-ла. Оң-биле кады, Тываның Президентизинге ийи дугар удаа соңгуутурганарың чылы, ыңчангаш доо-студу турар чыл силерге чымштыг-ла болган боор аа?

ХАРЫБЫ: — Сак-хөө, бюджет, чөпс политиказы — Чааа-тын ажил-чорудулганында эң чугула, нарын айтыры боор турар. Ол дугайын чоктаа чаа түнел чугаалаштымыс. Не-делаян вторник санында-ла болуп эртер Чааа хуралыга республика бюджетинин ордунгалы болган чарыгал кезээ-ниң күссөттинип турар байдалын чугаалажып чурум тур-густунган. Неделя дугузулда чеже хире ордуга киргенди кайнар, каныг сорулгалы ону чорутканын, хуваалдаш-кын болган бө дээрин чугаалажып көрүп турар бис.

ХАРЫБЫ: — Чыл адыкталып келген, ол эвээп чымштыг-да болган боор, Москвага кылдып чорудуп турган ажил-херектер, эркен чыгыш үер-чайы дөш айтыргы-лар-ла. Оң-биле кады, Тываның Президентизинге ийи дугар удаа соңгуутурганарың чылы, ыңчангаш доо-студу турар чыл силерге чымштыг-ла болган боор аа?

ХАРЫБЫ: — Сак-хөө, бюджет, чөпс политиказы — Чааа-тын ажил-чорудулганында эң чугула, нарын айтыры боор турар. Ол дугайын чоктаа чаа түнел чугаалаштымыс. Не-делаян вторник санында-ла болуп эртер Чааа хуралыга республика бюджетинин ордунгалы болган чарыгал кезээ-ниң күссөттинип турар байдалын чугаалажып чурум тур-густунган. Неделя дугузулда чеже хире ордуга киргенди кайнар, каныг сорулгалы ону чорутканын, хуваалдаш-кын болган бө дээрин чугаалажып көрүп турар бис.

ХАРЫБЫ: — Чыл адыкталып келген, ол эвээп чымштыг-да болган боор, Москвага кылдып чорудуп турган ажил-херектер, эркен чыгыш үер-чайы дөш айтыргы-лар-ла. Оң-биле кады, Тываның Президентизинге ийи дугар удаа соңгуутурганарың чылы, ыңчангаш доо-студу турар чыл силерге чымштыг-ла болган боор аа?

ХАРЫБЫ: — Сак-хөө, бюджет, чөпс политиказы — Чааа-тын ажил-чорудулганында эң чугула, нарын айтыры боор турар. Ол дугайын чоктаа чаа түнел чугаалаштымыс. Не-делаян вторник санында-ла болуп эртер Чааа хуралыга республика бюджетинин ордунгалы болган чарыгал кезээ-ниң күссөттинип турар байдалын чугаалажып чурум тур-густунган. Неделя дугузулда чеже хире ордуга киргенди кайнар, каныг сорулгалы ону чорутканын, хуваалдаш-кын болган бө дээрин чугаалажып көрүп турар бис.

ЖУРНАЛИСТЕР ӨӨРЕДИЛГЕЗИ

Республиканың Парлалга бажынынга эконо-мика айтыргыларын чырыдып турар журна-листтеринин семинары эркен чылдың төңчү-дө болуп эркен. РФ-тин Төп банкынын Эк-сперт чөвүлелинин улук консультанты Я. Я. Мелкумов «Чуртта рубль солчушкунуң дугайында» айтыргыны дочулап тайылбырлаан. Москва чурттуг бо специалист журналис-теринин айтыргыларын харыларын берген Семинарнын түнелинде, экономиктиг айт-тыргыларын солун, сеткүлдөргө, телерадиога чы-рыдарынын арга-дуржулга солчушкунуңа болган.

Улелге ЧУРТТААР ОРАН-САВАНЫ — ХАЛАС

Туду-суурже федералдыг инвестициялар канчаар-даа ажаак кызыралган бол, Тыва Республиканың Чааа чоңу чурттаар оран-сава-биле хандырынын айтыргыны ийи-бүрү арга-хоргаларын ажыганд тур-ган, шийтирлел турар.

Федералдыг инвестиция ажилда турган, 1997 чылдың программа-ларын лимити-ринин күссөйч-биле республи-каның үндүрү берген аш-кы-тегеректи Чааа Каа-Хем ку-дугузунда 90 дугузул 161 аал чурттаар бажынын чед-лар туртугунан дерт подвез-дининин. Ангаре буларга бажынын ажыгларче кир-геринче улаандырган. Олар-нын тудуун доозарда чары-к-дларын өзөөлөрү-биле керээлги организациаларын ортузуна конкурсу чарлаан турган. Терендик тылгач-кы-ри «Тыва даг-дугу туду» акционер шийтирлелди (Ма-кюв) бригадаа база «Жи-лье» кооператив каш-ла ал-ларын дугузулда, хуусаа бөтинде тудуң доозар бол-гаш эге өрткө-үлөп 2 млрд. рубльди каман алганар.

Дугааттыган 402 квар-тиралар тудулууда—7 (6, 9 хуу), тыва өңи турмуш-ка болган Ада-чурттуг Улу-дайынын каржыкчилеринче —14 (12,7 хуу), меллешча ажилдачыларынга — 27 (26,5 хуу), чурттаар оран-сава аларын шийти болган чингелдерин оюурда турар хоорайын каматылыгына —37 (36,3 хуу) квартиралар-ын үндүрү берген. Улелтен Кызыл хоорайын чыгыш черинин комиссиязы чорут-кан, оң шийтиржин хоорай чыгыштын коллегиязыга билишкан.

Оң-биле төлөштер, рес-публиканың Чааа бодунуң доктаалы-биле 3. И. Саттыг баштаган ТР-ниң Чаааың болган Кызыл хоорай айма-газын камтышкан ком-иссиянын шийтирлерин 43 квартиралар үлелтезиниң дугайында чугуа чоруп турар. Оң чүгө төңчү күссөйч эрге-чагырганын ажилдачы-ларынга берген. Олар кым-намы?

Моон мурунда Чоон-Хемчиң коңуунун районын өөредилге кил-дизиниң өргөлөкчизинге

ХИЛИС ЧУРТТАВААН

Мээң кады амылдап чоран амыг Иргит Усупович Усупов ам чоран болаа бө чылдын 55 хараар ийи, ол чырык чер кырынга кону-чү эвээп чурттаан-даа болза, чоңуңа амылдап чөргөшчө хөйү кылды каан. Моңгу-Тайга, Бай-Тайга, Тес-Хем, Эвүр кожуунарга удуртукчу боор амылдап чоран. Бо үе-түнде кожуунары ам көөр болауусса Тываның эң-не кыдыкы, ажилдагы талазы-биле холдуңгай коңуунары-ла болгай. Ыла амылдап, чурттап чоруп эң-өөр хомудай бербесин, шын-ла ында болдуру ийи ала.

Иргит Усуповичиниң сет-кини көчүч бачил. Ол үениң системазы ыдыг-ла болгай: колдиртин өкөөлгөн, ол ра-йонга амылдап сен дөш ай-тышкыны берип каарга-ла, оң амылдап эртин амыл-ап чоран, кады баксыраан кылды-ла болгай.

Тес-Хем кожуунага кожуу даргалар амылдап турган, ситен кезидеиниң үезинде Ак-Эрикче сургакчылап чо-рурун партия району бис ийне дааскан. Сууруң чо-чун ситен сартааттар шөфче чытпак, кады амылдап хү-лөдүвүс. Кузуң оң бажыкы турда, аллегриялык азыр-бышкылар киж болган.

Сейрег ХЕРТЕК.

ТАНЫЖЫҢАР

Светлана САМБИЙ-ООЛ Новосибирскиде партиялык дээди школага дооскап, Сүт-Хөд. Бай-Тайга ко-жуунарга улус ажы-агыйынын ангы-агты, адырларынга удурукчу ажыларга хой чылдарга ажылдарга келген. Сөөлү чылдарда ол «Төл» со-хотун директору бооп ажылдаан.

БОДАЛДАР

Ажай-буурул сыннармын эдээ-биле Азтыг-чадаг кандыг орук эртпедим дээр. Хөну, делгем, өнгүл-чиңгил кандыг-даа бар. Хөнкүй боттун бодалдында шыгжатынган. Думбей эним шыргайынче шымын бергеш, Дувурэн бот, хулурай бер, булганый деп. Чамдык өйдө аар чүгүм эде тырткаш, Чаңгыс-ла бо идегелди салбайн чор мен. Аштынмас арт, кадыр-каскак база турар. Кештинмес хем, шапкын саарыг база турар. Апкан хүнү аспактап ап шыдавас сен, Нежик-чолдуг даартагы хүн сенээ келир. Хомут кеткен ажылчын аят чүгүн сөөртүп. Хову кежир калгып бар чор, чоржаң диве. Чөгөчүн мооң, шоңкувас дээш кымчылапса, Чөрүү малың дедир чүткөөш, бажын чаяр.

ЧОНУМНУ ЫҢАЙ

Хадымарлап чыгарлап кээр. Хайыраалыг чуртуму ыңай. Барып-чогун үлөжип кээр Баараак-өөрөк чоңумну ыңай. Чивеш кылдыр чырый каалкан, Сылдыстар-даа сагындырар, Көскү-хөрөк өйүп келир, Хөлчү чоңум кара чымча. Эки-батыр эктим ажыр Элеп-түрөк эртен шаамда, Ээ көрүңү, үлөжип каал Эрэг баарлыг чоңуму ыңай.

МАНАП ЧОР МЕН

Сонгу күткөн чудуматтыг, Соок хаттың хапкы ээрип, Сеткилимдиг өрүг чапкан, Хырааландың үрүттерин, Канчан чөлө ожаваан мен, Канчан кымдан айтырар мен, Дувулдуг хат улаан мт дег, Дүне-хүндүс улай сыылаан, Чүрөк харын изиг болгаш, Чүдөн артык күчү-күштүг Хөмө келгес хөрүк харын Коржөң буз дег эргилеп чор, Шуурган, соокка силгитсе-даа, Чүдүү үстүп талталбаа, Хүңгө ынак диярч үүш

ХАРААР-ТЕЙИМ

Хараганы, халдынармын Кайнааландыр бүргөп алган, Кадарчылар бараан хараар Хараар-Тейим — Кызыл-Тейим, Катаптанмас ырым болдун. Шаттын чараш эргилдеп Шагаа байыр-найырында Саңым салып, чажым өргүүр Чараш тейим, ыдык тейим, Хараар-Тейим — Кызыл-Тейим, Катаптанмас ырым болдун.

ДЕВИРЖИП ТҮР

Даштын көңүс кара кыш ийин, Талдыг эрик харын чоңтаан, Ажыг-соок-ла арын чачып, Ажаазымар девиржиң түр Будук баштаан бора-хирлээ Бүдүл санын ыраавааста, Бажынарнын чөлөгези Базырылкан, чалгаарааныг, Удуг-Хемин бөрөдө доттар Уттунамас лүгүл ады, Ынаар хавдыр шөмөң, ыдык, Ырак даашкы көсөкпөр-ла.

СОНУРГАКТАРГА

ЭР БИЛЕ ХЕРЭЭЖЕН КИЖИНИҢ АРАЗЫНДА ЫЛГАЛДАРЫН БИЛИР СИЛЕР БЕ?

Билир болбайн аан. Ийе, көөрийн. Чүгө бойдус-чаа чыны бистери эр, кыс кылдыр ан-гылап чыгык ирги? Уре-саты уламчылазын дээш бе?

Светлана Балчур (Дачын-Хөө) Кызылдын педагогика институтун, журналистика курстарын дооскан. Журналисти куш-ажылынын эге базымнарын «Шын» солунун редакциясына (1982-1987 чч.) эгелзэн. Ылчан-на чечен чугааларын парлады берген. Светлана Салчаковна «За асбест», «Хемчиктин сылдызы», «Эне сөзү» солуннарга килдиз эргелекчилеп, харысалгалыг секретарьлап ажылдаан. Ам «Шын» солунда ажылдап турар. Бөгүн оң «Баштайгы ынакшыл» деп новеллазын база чаа шүлүктөрүн парладывыс.

ЧУЛАМ ӨЖҮР ҮРГЕНИ ОЛ БЕ?

Хоолайындан ыжы үнмес, Хос бажында хоран «тыныл», Хоозураан сеткил-хөңнүм Хомус үнү читкен ор мен. Күскү бүрү өрттөнгөштин Хул бооп тарай эстэени дег, Чуртталганың шуурганы Чулам өжүр үргени ол бе?

ДЕКАБРЬ АЙДА ТӨРҮТТҮНГЕННЕР

Бүгү-делегей төөгүзүңгө балалбас исти арттырган, политиктиңг ажал-чорудулгазы-биле сая-сая кижилерге билдин-гир Сталин, Мао-Цзедун, Чанкай-Ши декабрда төрүттүнген улус бооп турар. Мergen угаанның рим император Мирон, шылгарангай композитор Людвиг Бетховен база бо айда төрүттүнген.

силлий Монгуш, Антон Уержаа, ады-сураа хөйге билдингир эртемденер Юрий Аранчын, Доруг-оол Монгуш, даш чоңукчузу Раиса Аракчаа, делегей чемпиондалынын хүлөр медалынын эдилекчи-зи, мөгө Александр Доржу чылдын сөөлүгү айында чырык чер кырынга көстүп келгенер. Декабрда оларнын аразын-дан эн баштай төрүттүнген кижилер уруг-лар чогаалчызы Экер-оол Кечил-оол бооп турары солун. Ол бо айнын бирээ-нин хүнүнде төрүттүнген хүнүн байыр-лап эрттирген.

ЧӨГӨЛ ТӨНМЕС ЧҮНҮЛ ДИВЕ

Часыг кызым — чаңгыс башкы, Чөгөчиг бо чуртталгандан Чөгөл төнмес чүңүл диве, Өлүрү-даа хамаан өвөс, Чыдырмын көр, Бурган

ЫНЧАН ДЫШ КӨӨР

Дилги караа сыырганзыг, уйгу келбес, Дидиренчиг дүлөлдө сен болап, Ажыг дустуг караам чакып чола тулуп, Алдаг кылган хүчүм сагтып карамың мен. Ишти-хөңнүм кудаларың саргып кээрге, Илетки дег сарыналдың аяккапкан Чүдүп, тойлоон ынакшылым ыңдан ыры Чүрээм-биле дегне чаржип чыгылаптыр. Хөйүнү көрүң, хилек чорур ынакшылым Эрзэн шокар өртмөчөйдөн азырымга, Эстиң, хайлап, ынак харын дыккың көөр боор.

ЧАНГЫС КӨРҮШ

Хөндөргөй хем эрпип орта, Көвөй улус аразыңа, Кайы шагдаң көрүшөүмүң Карам сөзүм дунчун келдим, Чаңгыс көрүп саргы берсең Чалгаан чорун шууг элди берди...

ЫНАКШЫЛЫМ

Чаражыма ынакшылым — Чаштыг караак бүддөнөүмүң Эргимини ынакшылым — Эрэг баарда билдөөн ыжык, Ортунуму сагынганым — Оожум хөлдүн муңгаралы, Эргимини сагынганым — Ээн хову кудалары. Сентябрь, 1996 ч.

БАШТАЙГЫ ЫНАКШЫЛ

Новелла

Хаттыг, чаштыг чаксы кенээ. Имир дүжүп, орай-таан, Кезек терентерилг черде узун сандайын кыдынан да хуреп плааңтыг, аргып каан узун кара моон-дол-гаардыг анык оол хатты, чаштыг-даа херекке албайн орган. Уе-уе болган-ла ол туруп кээп, дынаалаанып, карангыны өттүр бир-ле уг-же харал каап орган. Чүрөк-тин тиккилзөө согуу, дүвү-рөңчиг бодалдар аңаа амыр-дыш бербестээш.

шакче көргөш: «Богда, ша-пыныс чоп шимчезеңил аан, аваа? — дээш. Шынап-ла, дүргөн хай-ны бээр болза, Ону ший-нес болза, кааа үндү-рерил, А, өршээ! Доңуп тур боор. Чече, мөгө кижиле кааа тооруд ол. Ырчи-ле ма-на, эжим, Чарынынга алыс-бас, чалданыш чок мөгөм... Айдың иркангези нези-биле чурттал турар. Кезек уг-башкыларын хеймери, Ын-чангаш ыңдыг ыйнаан, арай улус, часыг. Ол хиреде тул-ган дээш спортчу. Эңир ча-зын ширегден келген. Хан-дамыр, шынганыры чегир. Хүрежиң турда, дөвүл тур-да, аяныг, чаражы даа бар. Оор хурешке аякыларга ар-ганы эне-не чараш, көрүштүг, удуурааныңчыны ийи холга алгаш, баш ажыр көдүрүп өккөлтөш, чөргө өрү көрү-дүр дүжүр. Богуңга бүзү-релтик болгаш шийирлээ кончуг туттур. Урдаа бол-бас, олаан доран октаар. Оол — сууруңу анык мөгө-лөрүңи төргүңи. Байыр-далдарла, спортчу маргал-даалар үезинде кан-лаа кы-тап шуугаң, Билиргек, көөргөттиңер, тура улуг чак

чоруп бээр, элдеп. Ылчала-даа аныктар боттары бүдүү билги турган—олар бот-боттарына ынак. Шеймаа — ховар чараш кыс. Кызыл чаштыг, дыды-ран кара чоон чакы курдан унчок ашкан. Айдың чүдлө чаражыга ынакшылаан. Оол угааныр, эвилеп, байла-с сеткилдиг болгаш тывмаз-чыг аажык Айдыңнын чү-рөп чүтөнөшкөн. Кыстың оожум, тоңтуг, эгеничел хулузуруңуден Айдыңның эг-чүрээ чымрыл бээр. Хат-чаш намдап, карангы дээр чырып, сылдыстар чай-най берген. Теректеринг бу-дүрүлери Айдыңны чаптап, сымарачып, каттарышка-а дег, сылдырашкан. Айдың ай үнүп келгеш, таалаңчыг бодалдарга алыскаан оолду доран эскерип каан. Олте чазык кыс бот баштап, оо-жум башып орган. Хөнертен Айдыңны чыгыг кунак бүргөп алган, чымча-хөддөр ооң карактарың дүй тулупкан. Куйга-баштыг акыңдарың ванг тыныш кээп, ооң соок чазыг ол чий берген. — Шеймаа... Светлана, ДАЧЫН-ХӨӨ.

ЧАДАГА ЧАНГАН

Баштак

Май айның эге хүнери байырдалар-биле «баян» ша-га-ла болгай. Че, байыр-далдарда байг чүд ден аан, чоп дыптанар-ла ыйнаан. Көдөңни шичилери база оон чыда калбастар, хире-шаа-биле ол хүнерин демдөгөл эрттирерлер. Бистиң кожуун төүндө күдү үш суур бар: Кара-Чыраа, Кызыл-Тайга, Хө-Тайга дээр. Оларның ара-з хөмөр кеңилдир он-он ажыг чымсаар. Аһаа колдуула-ла хүреш, хол бөмбүүңе ма-лыдылаалар болур. Шору ба-лырдыг, машина-балгааттыг мөгелер, спортчулар кожуун, республиканы төптөрине чоруй баргылаар. «Ханан чадала-ры» суурларыга артыг каар Кызыл-Тайгадан баштай Кара-Чыраалдан эгелзед. Аһаа Кызыл-Тайгадан Мөңгү-оол-га баштапкан хол бөмбүүчү-лери бирги черин алган. Оол командазы молдурга-би-ге

руктугу кудуруу болган. Чы-дагааны билдингир—чедип-шинерин бүдүү чүпү тур-ган кайгалдар бооп тур. Ол доңи Мөңгү-оолдун шы-гың доңдугуна алганар. Хүреш эгелзеш. Мөңгү-оолга эштери оон-оон су-рагалыны турган, кадыг илик, соок-шудак тып бер-ген. Девирни безин суг ая-ныг, кааң дээрде ушкан, хо-сир-чоргоң ээр-ле! Та, кандыг-чүд деп, богда бурган ээ көрүң, авырдыг аас-кекенин хайырааны ол чүвө ийик, үжен ийиниң хүрежиңге Мөңгү-оол шү-мүлү үнген. Кызыл-Тайга су-мү чазырааның дараам аһаа ээр-чүгүңиң аягы байырдыг байдалга тыв-сык. Хойчун мурунуга кел-дүлдүр чортуу турду. Дүүн хүрешке алган чадаг-тер-гени ийи хүрешке бир ду-гаар оңтап келгени «өл-дүр» мөгө Араан-оолга белек

Аарыкчылар оон-моон чы-лешкен. Мөңгү-оол хүреш шийтекектеринге барып, чазыг кылып, катан хүрежи-демиг чедип алган. Араан-оол турган, кээп час ойтур дү-жүрүн. Ам маргалар арка чок. Араан-оол арыг октаан! Ылчан кижиле ыдык кагаз Дэвизиг, Мөңгү-оол тура халып, балдырларын каскап, содак-шуданан уштуп, ыраы октап, дүвү-далаш бодунуң хевин келишкен. Хомудалды көскү-хөрээ дакпынчак, та-лаан хөкүгү ар суур алаалда бажынычө бажы халагар, хаваң чадаг хөлдүтүр бажы-нап. Бардам бак, шалдаң соок ден чүвө ол-дур ийин. Ваза мөгенид маймы кадрыг дээрзин ам ол сактып, ба-лынген боор. Кырма ТҮЛҮШ, Чадаана хоорай.

Билир сен бе?

Болган таварылга ЧҮЛДҮМ-ООЛДУҢ ЧҮДЭЭН АЛЕ...

Культура ажылынын айы-биле ол-бо чөлдөргө концерттерге кижирин чорурга, элдеңгиг катты-рыныг таварылгаалар эм-гекч боор чүвө. Ам бо силерге сонургадгы, би-жиң ерар чүдүм хөрө-рөң чок, ылап-ла болтаны шың таварылга-дыр. Каш чыл бурунгар Удуг-Хем кожуунуң Но-дурга суурга ажылдап, чурттал турмада, Шагаа-Арыг хоорайга паалды уезинде чоңга бараан бол-дур силер дөш суурлар-дан бистери чып өккөл-гөн мылдыг. Арыг-Бажы суурдан чүдлө Тывага эвес, даш-тыкыдан бээр ат-сурап алган сымгарың Кара-оол биле илгидээр Чүд-дүм-оол акыларым база келдилер. Бистер оюн-баштак айы-биле «Кара-оол чокта кандыг концерт, Чүдүм-оол чокта чүдү концерт» дияр улус бис. Оларның-биле кады Куе-зеңмаа дээр угбай бы-заачымын туткан база келди.

Концерт-даа эгелзеш. Мен үнер эөлчөм чөк-шуданан боора, бүдүү белекенип, ыңай-бээр ба-зын тур мен. Куе-зеңмаа угбайны көрүп турарым-га, бызаачымын тутту-шан хамырап, доран берген хамырап чола тулуп, мөгө чымыл-биле чөкө-дээ ээри. Дынаарымга, «Чүд-дүм-оолдуң чүдүн алаң деп-ле турар. Аһаң алаң концерт, программазын тоңтап көрүңгө, шынап-ла, үвөр эөлчөк келген удуе болду. Иңил биле бызаачыгы тына алган-дар» деп каан. Ол арзым-да концертти башкарып турган Анай Тудушевна халын келгеш, демги үг-байдан айтырды:—Че, бе-ден силер ийин! Чүд-дүм-оол акы-биле чүдлө белекенип алдынар бе?

— Чок, чок, күжүр уруум. Чүдүм-оол биле чөлдө ыңчанмаан мен — деп бо. Белең эвөс боор-га девидей бергени ол ийикке Анай база-ла ол угбайнын айыныг кирип:— Чүгө Арыг-Бажыга ыңчап албан силер ың-чап?— дидир.

— Арыг-Бажыга ың-чап деп турунуга, ма-шина чедип келген чүвө дийиш.

— Оода болуп ора, ма-шина кырынга-даа болза, чүгө мыңан албан силер ыңчап?— деп, Анай улам девидей айтырды.

— Чүдүм-оол машини кырынга ыңчалдымас дээр кижиле чорду чоп.

Анай мырыңай алгыра араак:— Ам манса кел-ген, чүвү кылып турга ымырал о?— дидир.

— Ам манса кээри-век-е, бо Чүдүм-оол чүдээ аажок, чиде халый бээр кижилер. Оон башка мей демин-не белекенидим.

Ылчан хивирешип орла, Чүдүм-оол бо келди. Анай-ла азырап, ийи кижизин мурунуга ийин алгаш чорутуң. Соондан бүдүү дынаарымга, ене-нада аяным аажок ойнал орлар. Доозуңкам чедип кээрге, демги угбайдан «Ол-ла-дыр, угбай, аяныг болду, девидеңдер бе?» — деп айтырды.

— Чөгүм ажырбалдым. Дем эки мыңан алга-ла болза, оон-ла эки болба-бе. Бо Чүдүм-оолдуң чүдөөн көрөм, чиде халый бээр — дээш, бызаачы-ны халпай берди. Баштай ол болушкуну-лук, ол сөстүң хөкүгү, каттарыңчың-даа эскө-бөс боор чүвө. Оол сөз-лүдө оң сактың коат, каттыржың ат болуң-ла турган бис. Олег МИЖИТ-ООЛ, Хову-Акем суур.

Алек ЛОПАН.

Понедельник

ДЕКАБРЬ 29 БИРГИ ПРОГРАММА РНТ. БИРГИ канал 6.00 ЭРТЕНГИНИН МЕНДИЗИ...

Вторник

ДЕКАБРЬ 30 БИРГИ ПРОГРАММА РНТ. БИРГИ канал 6.00 ЭРТЕНГИНИН МЕНДИЗИ...

Среда

ДЕКАБРЬ 31 БИРГИ ПРОГРАММА РНТ. БИРГИ канал 9.00 МЕДЭЭЛЕР...

Четверг

ЯНВАРЬ 1 БИРГИ ПРОГРАММА РНТ. БИРГИ канал 8.00 Фильм-тоол...

Пятница

ЯНВАРЬ 2 БИРГИ ПРОГРАММА РНТ. БИРГИ канал 8.00 Фильм-тоол...

Суббота

ЯНВАРЬ 3 БИРГИ ПРОГРАММА РНТ. БИРГИ канал 7.05 Фильм-тоол...

Воскресенье

ЯНВАРЬ 4 БИРГИ ПРОГРАММА РНТ. БИРГИ канал 7.55 «Галла болгаш Нока»...

ОРУК ШИМЧЭШКИНИН БИЛИР ТУРГАШ-ЛА

ТР-нин ИХЯ-ның Кураторишпекциязының ажил-дачылары орук айым-халавы болтурбазы-биле...

«Снорость», «Автобус», «Чадаж кижик», «Кичээниги» уругларды дээп ышкыш операциалары кылды турар.

Кызыл хоорай, Красноармейская, 100, индекс 667000.

ТУРГУЗУКЧУЛАРЫ: Тыва Республиканын Чазак болгаш «Шын» солун редакциязының коллективи.

Кол редактор Василий ХОМУШКУ.

«ШЫН» — ТЕЛЕКӨРҮКЧҮЛЕРГЕ

ИНИГИ ПРОГРАММА «РОССИЯ» канал 11.30 Шуут чажыт. 12.25 Парламенттен медээлер.

9.50 Православ шажык календары. 11.00 «Кинжи-хогжум», кр. медиа.

17.30 1996—1997 чылдарың чедер-четвстери. 18.05 Телескопия.

10.00 МЕДЭЭЛЕР. 10.15 «Куулук хол», П. И. Чайковскийң баледи.

9.20 Мультифильмдер. 10.00 МЕДЭЭЛЕР. 10.15 Эртеңги почта.

10.00 МЕДЭЭЛЕР. 10.10 Мультифильмдер. 10.35 Эртеңги почта.

10.00 МЕДЭЭЛЕР. 10.10 Орук демдегледери өвөс чүрүлдү.

«ТЫВА» канал 17.30 «Он ийн ай», м/ф, 1-ги кезээ.

21.55 Телескопия. 22.00 «Чаа чылдың бүдүүзүндө азым Он паркыгам».

15.00 «Парлар чажыктырыкчызы», уран-чечен фильм.

15.00 «Парлар чажыктырыкчызы», уран-чечен фильм.

17.30 «Союзмультифильм», 60 чылды.

15.00 «Хуулгазым дабирин». 14.05 Директ амытанар дугайында чугаалар.

14.15 Телеоюн. 14.45 «ИТОГО». 15.00 «Эжелечи херэженер» т/с.

00.00 Уезинде. 00.10 «Ажык сеткилдиг», музыкалык мелодрама.

18.33 «Джентльменнер чедикшиңниң болунар», кинокомедия.

13.45 Делегейниң дээр дээп пирикти.

16.20 Мультифильм. 16.30 «Покровск хаалгалары», уран-чечен фильм.

17.00 Хоккей. 19.30 «Каролина Нью-Йоркта», сериал (АКШ).

сернал (АКШ). 15.45 От вилта! 16.00 БӨГҮН ХҮНДҮС.

Катап бүрткелче

Тыва Республиканың Даштыкы экономиктиг садыг болгаш делегей харылзааларының язамызы Тыва Республиканың Чазаның 1997 чылдың ноябрь 28-те үндүргени Тыва Республикада даштыкы инвестицияларды кады ажылдажылгалыг бүдүрүлгелерин күрүнө бүрткеленин дугайында № 595 доктаалына дууштур моон мурунда бүрткелтинген даштыкы инвестицияларды кады ажылдажылгалыг бүдүрүлгелерин катап Бүрткелин 1998 чылдың январь 25-ке чедир узаткан.

Кады ажылдажылгалыг бүдүрүлгелерин удуруткуллары Чазак Бажыңында 404 дугаарлыг өрүзүлгө 8.00-дан 17.00 шакка чедир келир.

«Шын» солун дамчыштыр

Бистин эргим ынак авазыс, Кыргыран-авазыс Евдокья Чам-Тыва Республиканың Арбитраж судунун коллективинге, Бажыңының суму чагыраарааш, 1997 чылдың декабрьның 15-те ажы-толу бистерден кезээ-мендеде чарлап чоруткан.

Бай-Тайга коюунуң улус судунун чолданымы Леонид Огур-олоонич САЛЧАКТЫН күрүнеңи алаан-ажылы күсүлүн чораш элекке хоперан метезин-биле холбаттыр оң ө-бүдээниге, калы тереңнирнеге, терелдеринге ханы кажыкыдалы илереди тур бис.

Төрөлдөрүндө

Агар саны: КБ «Тыва кредит» № 363406. корр. сч. 700161629 МФО 049304729 ИНН — 1701008465.

Солун Россия Федерациязының Парлаал болгаш ивса-дулгазының чорудууларына контроль болгаш бүрткеленин Тыва депендер арелденине бүрткелтинген.